

Законодавче регулювання сфери охорони культурної спадщини в країнах ЄС

Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром
на запит народного депутата України

Європейський інформаційно-дослідницький центр створено з метою надання народним депутатам України інформації, яка може бути використана ними у законотворчій діяльності. Діяльність Європейського інформаційно-дослідницького центру здійснюється в рамках програми USAID "Рада: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво", що виконується Фондом "Східна Європа". Більше про центр на сайті <http://euinfocenter.rada.gov.ua/>

На рівні Європейського Союзу активно здійснюється політика зі збереження культурної спадщини. Рада ЄС затвердила Робочий план з культури 2015-2018 рр., а також реалізовується ряд програм: Європейський рік культурної спадщини 2018 та «Креативна Європа» 2014-2020 рр.. На рівні держав-членів ЄС охорона культурної спадщини регулюється національним законодавством, у випадку Іспанії – національним та регіональним законодавством.

Культурна спадщина — сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів фізичних артефактів та нематеріальних атрибутів, результатів духовної і матеріальної діяльності.^{1 2}

Під «культурною спадщиною» розуміються:

- **пам'ятки:** твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки;
- **ансамблі:** групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки;
- **визначні місця:** твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології.

До культурної спадщини відноситься також: вміст бібліотек, музеїв, архівів.

До матеріальної культури належать також архітектурні будівлі: церкви, монастирі, замки, палаци та інші культурні та архітектурні пам'ятники.

Політика Європейського Союзу (ЄС) у сфері охорони культурної спадщини³

Відповідальний орган за політику ЄС у сфері культури: [Генеральний Директорат з освіти, молоді, спорту і культури](#) (Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC)).⁴

➤ **Робочий план Ради ЄС з культури 2015-2018 рр.**⁵ У грудні 2014 року Рада ЄС затвердила **Робочий план з культури 2015-2018 рр.**, в якому визначено 4 пріоритетні напрямки діяльності, що в свою чергу розділені на 3-4 теми. Кожна тема

¹ Культурна спадщина [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Культурна_спадщина.

² Cultural heritage [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://en.wikipedia.org/wiki/Cultural_heritage.

³ Mapping of Cultural Heritage actions in European Union policies, programmes and activities [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/2014-heritage-mapping_en.pdf.

⁴ Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (DG EAC) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/info/departments/education-youth-sport-and-culture_en.

містить від одного до чотирьох пунктів дій, а також вказано результати, яких планується досягти, і інструменти, які будуть використовуватися для цього.

Пріоритетна сфера - Культурна спадщина. Однією з пріоритетних сфер Робочого плану є сфера культурної спадщини. Згідно з планом, діяльність у цій сфері складається з двох етапів. На **першому етапі** робоча група ОМС (Open Method of Coordination), до складу якої входять експерти з держав-членів, зосереджується на спільному управлінні культурною спадщиною (**2015-2016 роки**). На **другому етапі** робота робочої групи зосереджена на навчанні та передачі знань серед традиційних та нових професій у сфері спадщини (**2017-2018 роки**). Робочі групи визначають інноваційні підходи до багаторівневого управління матеріальною, нематеріальною та цифровою культурною спадщиною та викладають найкращі практики у навчальних схемах для фахівців зі спадщини.

Дослідження з оцінки та запобігання ризику зі збереження культурної спадщини. Європейська комісія здійснює дослідження щодо існуючої стратегії та практики оцінки та запобігання ризику зі збереження культурної спадщини на національному рівні. Розглядаються природні катастрофи (пожежі, повені та землетруси), а також загрози, спричинені діяльністю людини (надмірна експлуатація, забруднення, нестабільний розвиток та конфлікти).

➤ **Програми ЄС:**

- **Європейський рік культурної спадщини 2018**⁶. 17 травня 2017 року Європейський Парламент та Рада ЄС прийняли **Рішення про Європейський рік культурної спадщини (2018)**⁷. **Мета року** – допомогти відновити відчуття приналежності до спільної європейської сім'ї, залучаючи громадян та особливо молодь до подій та проектів, які на перший план виносять спільну європейську спадщину та цінності. Рік також підкреслює, що культурне надбання є джерелом соціальної та економічної вигоди для Європи, з точки зору міжкультурного діалогу, соціальної єдності та економічного зростання, а також сприяє досягненню європейської досконалості у цьому секторі.

У той же час Європейський рік має на меті привернути увагу до проблем, з якими стикається культурна спадщина: вплив цифровізації, екологічний та фізичний тиск на об'єкти культурної спадщини та незаконна торгівля об'єктами культури.

Фінансування Європейського року - 8 мільйонів євро. Рік також виграє від існуючої діяльності, присвяченої культурній спадщині в рамках програми «Креативна Європа», та інших програм ЄС.

⁵ Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on a Work Plan for Culture (2015-2018) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&rid=1](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&rid=1).

⁶ The European Year of Cultural Heritage 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://europa.eu/cultural-heritage/about_en.

⁷ Decision (EU) 2017/864 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 on a European Year of Cultural Heritage (2018) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017D0864>.

В рамках програми Європейська Комісія пропонує здійснювати інформаційні та промоційні кампанії, заходи та ініціативи, що мають бути проведені на європейському, національному, регіональному та місцевому рівнях.

- **Програма «Креативна Європа» 2014-2020⁸**. Європейський Парламент та Рада ЄС прийняли **Регламент ЄС № 1295/2013, що встановлює програму «Креативна Європа» (2014-2020 роки)⁹**. Мета програми – захист та сприяння розвитку культурного та мовного різноманіття, зміцнення конкурентоспроможності культурних та креативних секторів. Упродовж 2007-2013 років Програма «Культура», яку «Креативна Європа» замінила, профінансувала 130 проектів співпраці у секторі культурної спадщини на загальну суму близько **40 млн. євро**. «Креативна Європа» продовжує надавати фінансову допомогу для проектів у сфері культурної спадщини. Програма надає фінансову допомогу для:

- художників та фахівців у галузі культури для розвитку своїх навичок та роботи за кордоном;
- транснаціональної культурної діяльності в межах та за межами ЄС;
- підтримки конкретних потреб аудіовізуального та культурного секторів ЄС;

Програма «Креативна Європа» є одним із інструментів, що стимулює транснаціональну співпрацю у сфері культурної спадщини.

Цільовий бюджет програми «Креативна Європа» на період 2014-2020 рр. становить **1,46 млрд. євро**.

Таблиця 1.

Порівняльна таблиця законодавчого регулювання сфери охорони культурної спадщини в країнах ЄС

Країна	Національне законодавство	Політика
Словацька Республіка ^{10 11}	- Конституція Словацької Республіки, ¹² встановлює обов'язок кожного громадянина захищати навколишню і	Національна політика щодо архітектурної, археологічної та

⁸ Creative Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://eacea.ec.europa.eu/creative-europe_en.

⁹ Regulation (EU) No 1295/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing the Creative Europe Programme (2014 to 2020) and repealing Decisions No 1718/2006/EC, No 1855/2006/EC and No 1041/2009/EC Text with EEA relevance [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1408546810627&uri=CELEX:32013R1295>.

¹⁰ CULTURAL HERITAGE POLICY [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.herein-system.eu/slovakia-country-profile>.

<p>культурну спадщину.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Декларація Національної Ради про охорону культурної спадщини,¹³ визначає поняття культурної спадщини та зазначає, що охорона культурної спадщини є суспільним інтересом. - Закон про охорону історичних пам'яток,^{14 15} визначає умови захисту та збереження пам'яток культури, визначає поняття Фонду історичних пам'яток, а також регламентує організацію, діяльність та компетенцію органів державної влади та органів місцевого самоврядування. - Постанова уряду щодо реалізації Закону про охорону історичних пам'яток.¹⁶ - Закон про палату реставраторів та про виконання реставраційних робіт, що здійснюються його членами.¹⁷ - Закон про музеї та галереї та про охорону об'єктів музейної та галерейної цінності,¹⁸ регулює збереження об'єктів музейної та галерейної цінності, як частини культурної спадщини; створення умов, що забезпечують їх захист, використання та доступність. Закон визначає об'єкти музейної та галерейної цінності, музейну колекцію та колекцію галерей та музейні і 	<p>ландшафтної спадщини здійснюється згідно з двома стратегічними документами:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стратегія розвитку культури на 2013 - 2020 роки. • Концепція захисту пам'яток та історичних місць до 2021 року.
--	---

¹¹ Slovakia/ 5.3 Sector specific legislation [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.culturalpolicies.net/web/slovakia.php?aid=533>.

¹² Ústava Slovenskej republiky [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/20170601>.

¹³ DEKLARÁCIA Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/91/20010320>.

¹⁴ ZÁKON o ochrane pamiatkového fondu [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2014/238/20140917>.

¹⁵ ACT on the protection of monuments and historic sites [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.unesco.org/culture/natlaws/media/pdf/slovakia/sv_actptccltmonuments14_entof.

¹⁶ VYHLÁŠKA Ministerstva kultúry Slovenskej republiky zo 17. mája 2010, ktorou sa vykonáva zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/253/20140901>.

¹⁷ ZÁKON zo 14. júla 1994 o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1994/200/20160701>.

¹⁸ ZÁKON z 1. apríla 1998 o múzeách a galériách a o ochrane predmetov múzejnej hodnoty a galerijnej hodnoty [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1998/115/20080401>.

	галерейні спеціалізовані організації. - Закон про освітню діяльність. ¹⁹ - Закон про офіційну мову Словацької Республіки. ²⁰	
Естонська Республіка ^{21 22}	- Закон про охорону спадщини, ²³ виділяє різні типи історичних пам'яток, які зареєстровані Національною радою спадщини. Закон встановлює правила і обмеження щодо використання історичних пам'яток, визначає обов'язки відповідних відомств та державних службовців. - Закон про музеї, ²⁴ визначає поняття музею, основи для організації музейної колекції та діяльності, страхування музейних об'єктів. - Закон про транспортування, експорт та імпорт об'єктів культури в межах громади, ²⁵ передбачає оформлення експортних ліцензій культурних об'єктів, експертизу речей та направлення речей або культурних об'єктів на експертизу, митні формальності при експорті об'єктів культури та відповідальність за порушення закону. - Закон про повернення культурних об'єктів, незаконно вивезених з території держави-члена ЄС, ²⁶ регламентує	У 2013 році прийнято Загальні принципи культурної політики до 2020 року ²⁷ , в яких окреслено план популяризації естонської культури на період 2014-2020 років. ²⁸ У 2013 році Естонія відзначала рік культурної спадщини. Відновлення пам'яток культури фінансується державою, місцевими органами влади та приватними власниками. Міністерство культури фінансує вивчення та збереження сільської архітектури та ландшафтів згідно з планом розвитку «Сільська архітектура та ландшафти».

¹⁹ ZÁKON z 9. februára 2000 o osvetovej činnosti [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2000/61/20020401>.

²⁰ ZÁKON z 15. novembra 1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/270/20160701>.

²¹ CULTURAL HERITAGE POLICY [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.herein-system.eu/estonia-country-profile>.

²² Estonia/ 5.3 Sector specific legislation [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.culturalpolicies.net/web/estonia.php?aid=533>.

²³ Heritage Conservation Act [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/517062015012/consolide>.

²⁴ Museums Act [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530062014002/consolide>.

²⁵ Intra-Community Transport, Export and Import of Cultural Objects Act [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.riigiteataja.ee/en/compare_original?id=506112013022.

²⁶ Act on the Return of Cultural Objects Unlawfully Removed from the Territory of a Member State of the European Union [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/505022016004/consolide>.

²⁷ The general principles of the cultural policy up to 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/culture2020_eng.pdf.

	повернення до держави-члена ЄС об'єктів культури, які були незаконно вивезені з території цієї країни і доставлені до Естонії.	
Республіка Болгарія ^{29 30}	<ul style="list-style-type: none"> - Конституція Республіки Болгарії,³¹ передбачає зобов'язання держави бути відповідальною за збереження національної культурної та історичної спадщини. - Закон про культурну спадщину,³² визначає основні поняття культурної спадщини та основні напрямки її збереження та захисту. Закон запроваджує нові категорії культурної спадщини. - Закон про захист та розвиток культури.³³ - Закон про територіальне планування.³⁴ - Постанова про проведення археологічних досліджень³⁵ - Постанова про створення, обслуговування та надання інформації автоматизованою інформаційною системою «Археологічна мапа Болгарії»³⁶ 	Державна політика у сфері культурної спадщини здійснюється Радою Міністрів. Стратегічні завдання щодо управління та збереження культурної спадщини повинні бути включені до Національної стратегії розвитку культури .
Королівство Іспанія ^{37 38}	Управління культурною спадщиною регулюються національним та регіональним законодавством (окремі закони автономних	

²⁸ Culture 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kul.ee/en/activities/culture-2020>.

²⁹ CULTURAL HERITAGE POLICY [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.herein-system.eu/bulgaria-country-profile>.

³⁰ Bulgaria/ 5.3 Sector specific legislation [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.culturalpolicies.net/web/bulgaria.php?aid=533>.

³¹ КОНСТИТУЦИЯ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/521957377>.

³² ЗАКОН за културното наследство [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135623662>.

³³ Закон за закрила и развитие на културата [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://museum-pz.com/wp/zakon-za-zakrila-i-razvitie-na-kulturata/>.

³⁴ ЗАКОН ЗА УСТРОЙСТВО НА ТЕРИТОРИЯТА [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135163904>.

³⁵ НАРЕДБА № Н-00-0001 ОТ 14 ФЕВРУАРИ 2011 Г. ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА ТЕРЕННИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lex.bg/index.php/bg/laws/ldoc/2135720867>.

³⁶ НАРЕДБА № Н-2 ОТ 6 АПРИЛ 2011 Г. ЗА СЪЗДАВАНЕ, ПОДДЪРЖАНЕ И ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА ОТ АВТОМАТИЗИРАНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА "АРХЕОЛОГИЧЕСКА КАРТА НА БЪЛГАРИЯ" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lex.bg/index.php/bg/laws/ldoc/2135726967>.

³⁷ Spain/ 5.3 Sector specific legislation [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.culturalpolicies.net/web/spain.php?aid=533>.

	<p>громад). Національне законодавство охоплює три рівні охорони спадщини:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Майно, що має статус історичної спадщини. • Загальний опис рухомого майна. • Загальний реєстр майна, що представляє інтереси культури (рухоме та нерухоме). <p>- Конституція Королівства Іспанії (стаття 46),³⁹ зобов'язує органи влади гарантувати збереження та сприяння збагаченню історичної, культурної та художньої спадщини народів Іспанії та активів, з яких складається спадщина.</p> <p>- Закон про історичну спадщину Іспанії,⁴⁰ встановлює два рівні управління спадщиною: національний, регіональний.</p> <p>- Королівський указ про часткове вдосконалення Закону про історичну спадщину Іспанії.⁴¹</p>	
--	--	--

**Інформацію підготувала Валентина Головань,
Аналітик ЄІДЦ**

³⁸ CULTURAL HERITAGE POLICY [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.herein-system.eu/spain-country-profile>.

³⁹ THE SPANISH CONSTITUTION [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>.

⁴⁰ Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-12534>.

⁴¹ Real Decreto 111/1986, de 10 de enero, de desarrollo parcial de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1986-2277>.